

Martin Næs

Miðlar og mentan

Mynd: Kalmar

- Umrøða av eini grein um miðlar og mentan í okkara litla landi. Í umrøðuni royni eg, alt eg kann, ikki at vera persónligur, men royni at halda meg til evni - sum, tó, skjótt kann gerast persónligt

EFTIR MARTIN NÆS

Fyri stuttum skrivaði eg eina grein, eg kallaði „Miðlar og mentan“. Tit kunnu sjálv hugsa tykkum, hvat eg víðgeri í greinini, men eg kann víska tykkum um, at mentanin í miðlunum sleppur ikki undan at verða lögð undir lupp. Eg skal víðganga beinanvegin, at tað eru serliga teir báðir almennu føroysku loft-miðlarnir, ið hugsað verður um, og sum fáa nokur hogg.

- Hvi skalt tú gera hetta? Hvi verða firtin? Hvi tekur tú ikki heldur telefonina og gevur teimum góð ráð. Tað hjálpir kanska! Kanska!

- Men hvør sigur, at tað ikki hevur verið gjørt?

Í stubbanum ætli eg mær serliga at víðgera innihaldið í Útvarpinum, tí vit eru øll stórbrúkarar av tí føroyska Útvarpinum, og hesin miðilin kann hava og hevur ómetaliga stóra ávirkan á trivnaðin í samfelagnum. Sjálvðan verður innihaldið í útvarpinum lagt undir lupp og víðgjort seríost, og tær ferðirnar tað kemur fyri, verða tey ið leggja navn til, sum oftast, skird bæði eitt og annað.

Stoði hjá mær er, at øll eiga vit Útvarpið, men øll arbeida við ikki har.

Vanliga, ið tú skrivar eitt ummæli, ert tú ið teirri lukkuliga støðu, at tú hevur lisið okkurt, hoyrt okkurt ella sæð okkurt framanundan. Tú kanst seta teg niður, og saman við tínum tankum og meiningum ber til at festa á blað, tina áskoðan um tað, tú hevur lisið, hoyrt ella sæð.

Tíverri var eg í teirri støðu, at eg í greinini skuldi skriva um tað, sum eg hvørki hevði lisið, hoyrt ella sæð. Og at skula skriva ummæli av sliikum slag, krevur ikki selt av íblástri, og ikki altíð er tann rætti íblásturin til staðar, tá ið tú umsiðir kanst seta teg at hugsa og sían at festa tankarnar niður á pappirið. Annars fekk eg einaferð tey ráðini frá einum drivnum út-landsnum bókaummælara, ið segði mær, at tá ið tú skrivar ummæli, legg tær tá eina við at skriva um tað,

sum stendur í bókini - og ikki brúka alt plássíð/tíðina upp á at skriva um, hvussu tú kundi hugsað tær at havt skrivað bókina!

Tá ið eg hugsi um hugtakið **mentan**, so hugsi eg ikki bara um eina ávísan sending ella ein ávísan teig í fjølmiðlunum. Eg hugsi ikki bara um teir einstøku mentunartáttirnar í Útvarpinum, sum verða sendir 2 ferðir um mánaðin frá oktober til apríl. Ella um málteigarnar, ella um guðs-ordini. Ella fyri ikki at tala um tónleikasöguna hjá Elisi og Jóhannusi á Rógvu. - Eitt útvarp á okkara leiðum má vera soleiðis, at pláss er fyri øllum, tí gleði eg meg veruliga til spurnarkappingar, fót bóltssystir, evangelisk møti, popp og larm og Náttarravnar og Løgfrøðing og Víða um o.s.f.r. Og eisini til sendingina „Norðurlond í dag“, ið eg haldi vera eina ta bestu skránni á vetur.

Tað sum er at **hoyra** í Útvarpinum er mikið gott. Tað allarmesta. Treyðugt so, at tær ikki líkar at lurta eftir øllum, men so hevur tú tann vælsignaða rættin - at slökkja.

Men í greinini gangi eg, tilvitað, beint ímóti ráðunum frá mínum gamla ráðgevara, og eg víðgeri, sum sagt, tað, sum eg sakni, t.e. tað, sum **ikki er har** - av mentunarligum tilfari - bæði í Útvarpinum, Sjonvarpinum og so eisini í bløðunum. Og hvat kundi ikki verið har?

- Eina miðvísan ætlan við mentunarsendingum. Eitt arbeiðslag. At fáa eitt sindur av øllum - til øll - alla tíðina. Javnt og samt. At tað er onkur, sum stýrir og leiðir og samskipar.

Tú hevur alla tíðina varhugan av, at tað er tilvildin sum ræður á hesum økinum. Tíðindaskrivum og -fundum hava vit brúk fyri, men eg haldi ikki, at tey skulu stýra sendingunum ella innihaldinum. Tey skulu brúkast sum vegleiðandi lýsing av málunum, og so kunnu blaðfólkini annars sjálf fara til verka. Tú mást kunna krevja av fjølmiðlunum, at teir leggja sjálvir

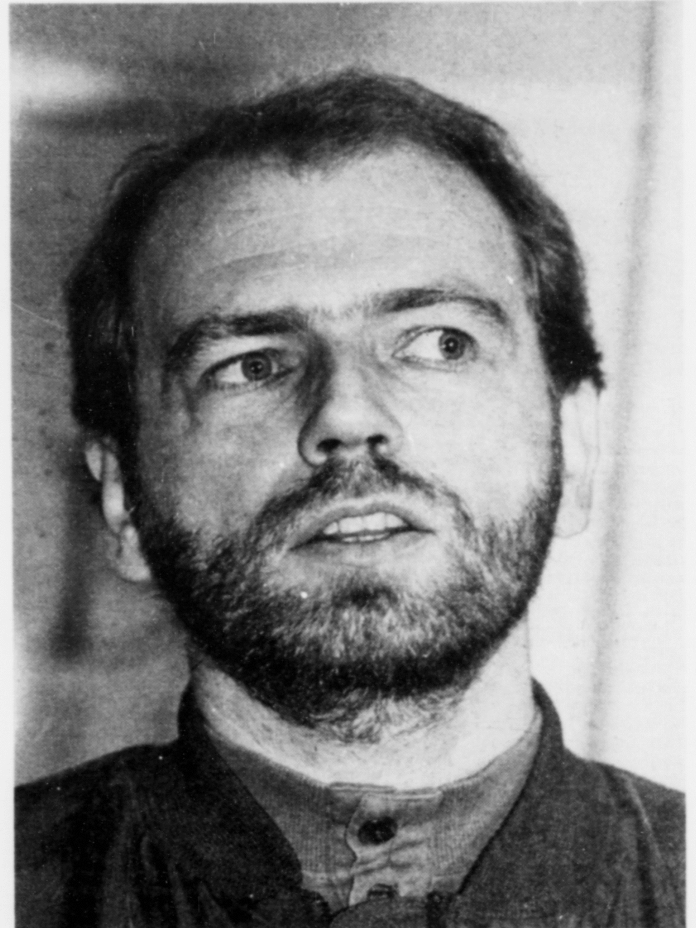
rygg til sendingar og taka evni upp, sum eru av almennum áhuga - uttan at tú skalt ganga á teir og bona og biðja teir um hetta ella hatta.

Eg havi nú í eina tíð eyggleitt víðgerðina av oljuni í okkara fjølmiðlaheimi. Og eg má siga, at eg eri eitt sindur paff. Vit vita øll, at í oljuni eru pengar. Og hvat kann ikki keypast fyri tað tilfarið, hevur tú nóg mikið av tí? - Umrøða t.d. - Og tað hevur undrað, at so fátakar fyrirtøkur sum Sjonvarp Føroya og Sosialurin siga seg vera, at tær hava ráð at senda ein tíðindamann fyri og annan eftir uttanlands á oljuráðstevnur og framsýningar. Havandi í huga at tá ið heitt verður á fjølmiðlarnar um at skipa fyri mentunarsendingum, so er svarið, at vit hava ikki ráð. Teir hava ikki ráð, at fara oman í Sjonleikarhúsið við einari mikrofoni, og taka tveir timar av góðum tilfari upp, tí tað er sunnudagur! Yvrtíð og soverðið. Og hvat gera teir ikki um summarið, hvønn leygardag og hvønn sunnudag??? - Segði onkur raðfesting!

Vit skulu eisini ansa eftir, at vit ikki, áðrenn vit varnast tað, eru um ein háls og leggja skerflatar fyri pengasterkum fyrirkomum. - Tí ein sannrovd er tað, at tað vóru ikki pengarnir, ið gjørdur, at vit búsettust í Føroyum. Tað vóru onnur virði, ið drógu.

Tí. Og nú loyvi eg mær, sum dagligur fjølmiðlabrúkarari og sum „partaeigari“ bæði í Útvarpi og Sjonvarpi at blanda meg upp: Tað má verða fremsta uppgávan ið, í hesum báðum fjølmiðlunum at víðgera **okkara land og okkara mentan**, tað sum fer fram her, hóast vit ikki eiga so nógvur pengar, at vit hava ráð at bjóða kransakøku og sherry hvørjaferð, og hóast vit ikki hava ráð at bjóða ódyrar ferðaseðlar og hvørt av sinum.

Her eru framsýningar av øllum møguligum slag. Her eru tiltøk fyri ung og gomul, sjúk og minni sjúk. Sumt verður gjølla lýst, annað ikki tikið upp á tungu.

Hevði útvarpsmaðurin henda dagin ikki sjálvur spælt fót bólt á yngri árum, so hevði tað rakað heims-samfelagið eina pappfjødur, um flogbólturin fylti 100 ár ella ikki. So tilvildarligt er tað heila. - Vit kunnu saktans broyta senditíðina hjá 5-aranum ein mikudag, og senda beinleiðis ein av teimum mongu tapdystunum hjá okkara manslandsliði í fót bólti. - Og vit eru nógv, sum lurta. - Men at senda beinleiðis frá handanini av ársins bókmentavirðislosum t.d. ella serligum bókaútgávum ella framsýningum sum hesari, listaframsýningum ella tónleikaframsøslum o.s.f.r., tað ber illa til. Her skulu fólk biðja í fleiri dagar, um tey yvirhøvur skulu vænta sær at hoyra nakað.

Í seksti, sjeiti- ja, kanska eisini í teimum vælkendu áttatiárunum, var útvarpið til staðar, hvørjaferð øll tey nyttu og stásiliga skipini fóru av bakkastokki. Stór-hendingar tá. Bløðini vóru

eisini til staðar, og myndir og stórar frásagnir vóru at siggja og lesa. - Eg minnst sum smádrongur suðuri í Vági, at skómakarinn hevði allan veggina á verkstaðnum avtaklaðan við myndum av nýbygningum. Hetta vóru myndir, hann hevði kiplit úr bløðunum. Stórhendingar festar upp á vegg. -

Í dag koma bókur, plátur og flogur út -, og man skuldi trúð, at tað vóru stórhendingar hvørjaferð, men tú kennir teg næstan sum ein brotsmann at vera noyddur, sjálvur at skriva tíðindaskriv, sum tíðindamenninir annaðhvørt ikki tíma at lesa rætt upp, ella sum teir hurra igjøgnum púra kritikk-, áhuga- og kensluleyst.

Hetta skal ikki skiljast soleiðis, at vit ikki skulu fáa kunning um tað, sum fram fer uttan fyri Føroyar. Hetta er sjálvandi eisini av stórum tydingi, men víðgerðin av okkara egna, í hesum føri mentunarmáttarvori,

má koma í fyrstu røð, tí aðrastaðni skulu vit ikki vænta okkum at hetta verður víðgjort.

Í Útvarpinum haldi eg meg hoyra, at tað er ein, sum hevur ábyrgdina av tíðindadeildini, ein annar av tónleikinum, ein triði av teknikkunum o.s.f.r. Og eg eri sannførdur um, at onkur eisini hevur ábyrgdina av morgunlestrinum, kvøðuljómunum og kunngerðunum, sjálvur um hetta ongantíð verður kunngjørt. Har er ongantíð nakað leiðsluligt kiks. Tað riggar, hvørjaferð. - Og her má eg leggja aftrat, at eg eri oftari erpin av Útvarpinum enn tað øvuga. Og eg hugsi, at eg sum flest aðrir føroyingar eri góður við Útvarpið, við hvørt kenni eg meg sum ein part av tí, tí eg skilji mál-ið, ið har verður talað. - Men so er tað onkuntíð, at eg einki skilji, - og tað er tær ferðirnar, eg einki hoyri. Tað er altsó ikki av málsligum ávum. Har er einki at hoyra. Har er snøgi